

**N:o 2.**

Ank. till Riksd. kansli den 8 februari 1906, kl. 6 e. m.

*Betänkande, i anledning af väckt motion om ändring i förordningen angående försäljning af brännvin den 9 juni 1905.*

(2:a A.)

I en inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 113, har herr *O. N. Olsson* i Heden föreslagit,

»att Riksdagen måtte besluta sådan ändring i kungl. förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning af brännvin, att den bestämmelse, hvarigenom de brännvinsförsäljningsrättigheter, som omförmälas i 9 och 10 §§ i nämnda förordning, betagits rätt att till afhämtning försälja spirituösa drycker, må träda i kraft efter en tidpunkt af 8 år från den 1 november 1907 räknadt, under förutsättning att rättighetshafvarne förklara sig villige att vid nämnda tids förlopp afstå all rätt till utskänkning och utminutering af spirituosa».

Till stöd för förslaget har motionären anfört följande.

»Genom kungl. förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning af brännvin inskränktes en rätt till försäljning af brännvin, som enligt föregående lagstiftning tillerkänts innehafvare af gästgifveri å landet och dennes hustru, för så vidt gästgifveriet förvärfvats före den 21 augusti 1873, till rätt att endast till förtäring på stället försälja

*Bih. till Riksd. Prot. 1906. 5 Saml. 1 Afd. 2 Häft. (N:o 2.)*

spirituösa drycker. Rätten att försälja sådana drycker till afhämtning skulle alltså upphöra den 1 november 1907.

Anledningen till förändringen i denna del af brännvinslagstiftningen torde närmast vara den utredning i ärendet, som af Kungl. Maj:t förelagts Riksdagen, hvori framhållits, 'att gästgifvares rätt icke någonsin ansetts som ett dem tillkommande privilegium' och 'att den rätt till brännvinsförsäljning, som ansågs i viss mån böra tillförsäkras innehafvare af de gästgifverier, där utskänkingsrätt utöfvades, då 1855 års förordning blef till efterlefnad gällande, torde emellertid i själfva verket icke hafva varit någon annan än den, som gästgifverierna som sådana redan tidigare under vissa perioder ansetts böra åtnjuta: att åt resande i sammanhang med mathållning tillhandahålla brännvin'.

Denna Kungl. Maj:ts uppfattning underströks ytterligare vid diskussionen i Riksdagen, där man sökte häfda, att ifrågavarande rätt skulle vara en förment rätt och att det skulle berott på ett förbiseende, att, då år 1855 en ny princip genomfördes i brännvinslagstiftningen, gästgifveriers ifrågavarande rätt icke bortogs, ehuru anledningen till ett dylikt förbiseende icke då angafs och ej heller nu kunde utforskas.

Redan vid 1853 och 1854 års riksdagar, då, såsom nämndt är, grunden till vår nuvarande brännvinslagstiftning lades, behandlades emellertid utförligt gästgifvares rättigheter, därvid framhölls af särskilda utskottet, att rättigheterna voro häfdvunna och att undantagsförmåner borde åt dem medgifvas. Då frågan i anledning af motion af herr Liss Olof Larsson m. fl. vid 1872 års riksdag jämväl behandlades, yttrade bevillningsutskottet, att helgd borde lämnas åt häfdvunna rättigheter, hvarjämte, då försäljningsrätten af innehafvaren kunde förverkas eller uppsägas, utskottet fastslog den principen, att rättigheten måste betraktas som helt och hållet personlig — en princip, som jämväl af statsmakterna antogs och som tog sig uttryck i bestämmelserna därom, att rättigheterna finge åtnjutas endast under innehafvarens och hans hustrus lifstid.

Den utredning, som i ärendet af myndigheterna vidtogs, gaf ytterligare stöd åt denna uppfattning. Medföljande bilagor (Bil. A—E) lämna stöd åt de uppgifter, här lämnats, och gifva närmare upplysning om förhandlingarne i ärendet vid riksdagarna 1872 och 1873.

Det torde således verkligen genom historiska och juridiska utredningar vara fastslaget, att den, som var ägare till sådant gästgifveri å landet, hvarest brännvinsförsäljning oafbrutet efter 1855 fortgått, ägt rätt att vid sitt gästgifveri utskänka brännvin och att denna rätt var personlig. Att densamma innefattat försäljning såväl till förtäring på

stället som till afhämtning framgår tydligt af stadganden i senare brännvinsförordningar och därpå grundade domar och torde dessutom numera af ingen med förhållandena förtrogen bestridas.

Ehuru således genom uppfattningen och personlighetsprincipen rättigheten inskränkts till innehafvarens och hans hustrus lifstid, har dock på denna uppfattning grundade brännvinsförordningar icke ansett sig kunna rubba omfånget af en rättighet, som tillförsäkrats vissa personer. Det var 1905 års förordning förbehållet att däri åstadkomma en ändring.

En gängse rättsuppfattning torde väl ock vara, att den rätt som en person under skydd af gällande lag förvärfvat och som af senare lag stadfästs, icke utan vidare kan upphävas eller inskränkas, åtminstone icke utan vederlag.

Ehuru det för nykterhet och sedlighet och därigenom äfven för det allmänna skulle vara fördelaktigast, om dylika rättigheter alldeles försvunne, synes det oss emellertid, *att lag och rättvisa samt hänsyn till förvärfvade rättigheter äro för landets sanna väl af så oändligt stor betydelse, att alla andra synpunkter därför måste vika.*

Den ekonomiska plan, som af rättighetsinnehafvarne med uppfattning af rättigheternas okränkbarhet uppgjorts, kan och bör icke rubbas, åtminstone icke om ej tillräcklig afvecklingstid beredes dem.

Af enhvar torde inses, att en innehafvare af en dylik rättighet, för den händelse densamma inskränktes till endast försäljning till förtäring på stället, skulle komma att lida en oförskyld förlust och i somliga fall förorsakas ruin. I ersättning skulle han för den förlorade rätten att försälja till afhämtning finna för sin ekonomiska existens nödvändigt att lägga an på krogrörelsen, hvilken, det måste sägas till rättighetsinnehafvarnes beröm, dessa nu söka att så mycket som möjligt inskränka.

Hvad skada för staten och den enskilde detta skulle medföra låter sig icke beräknas, men torde ligga i öppen dag.

Om starka drycker skola förtäras, må detta hellre ske i hemmen, där hustru och barn kunna utöfva en starkare kontroll än på en krog, där frestelserna att förtära mera äro större och där ingen annan kontroll finnes än ordningsmakten, hvilken åtminstone å landet ej är för dylika ändamål tillräcklig.

Af det anförda torde alltså framgå, *att ifrågavarande gästgifverier äro af den natur, att ett borttagande däraf eller inskränkning däri icke är med rättvisa och billighet öfverensstämmande, att den genom kungl. förordningen den 9 juni 1905 föreskrifna inskränkningen till försäljning till förtäring på stället icke skulle gagna, utan tvärtom skada staten*

och den enskilde, samt att, i all synnerhet då dessa gästgifverier inom ganska kort tid komma att försvinna af sig själfva, en lämplig afvecklingstid bör dem beredas.

Efter afvecklingstidens slut torde de få gästgifverier, som då till äfventyrs finnas kvar, finna lämpligt att helt och hållet upphöra med all försäljning, hvarigenom utan rättskränkning ändamålet med lagstadgandet skulle i ännu högre grad ernås.»

De af motionären åberopade bilagorna äro: transumt af bevillningsutskottets vid 1872 års riksdag betänkande n:o 13, i anledning af framställda förslag om ändringar i författningarna angående villkoren för tillverkning och försäljning af brännvin, transumt af Riksdagens skrivelse n:o 77 den 14 maj 1872 angående förändringar i villkoren för tillverkning och försäljning af brännvin, transumt af 1873 års bevillningsutskotts betänkande n:o 4, angående villkoren för tillverkning och försäljning af brännvin, utdrag af Första Kammarens protokoll den 7 april 1873 samt transumt af kungl. förordningen angående villkoren för försäljning af brännvin m. m. den 26 augusti 1873.

---

9 och 10 §§ i kungl. förordningen angående försäljning af brännvin den 9 juni 1905 lyda sålunda:

»9 §.

Har i stad på grund af burskap eller särskildt privilegium, tillkommet innan kungl. förordningen den 18 januari 1855 angående försäljning af brännvin blef gällande till efterlefnad, utskänkningsrörelse efter nämnda tid utöfvats och sedermera ej upphört, må sådan utskänkning, så länge den ej uppsäges eller förverkas, fortfarande äga rum, dock endast i det omfång, denna förordning bestämmer.

10 §.

1. Har för gästgifveri å landet vid den tid, då kungl. förordningen den 18 januari 1855 angående försäljning af brännvin blef gällande till efterlefnad, utskänkningsrättighet utöfvats och sedermera

icke upphört; då må samma handel, såframt rättigheten därtill icke varder uppsagd eller förverkad, fortfarande tillgodonjutas, dock blott i det omfång denna förordning bestämmer och endast af den, som, då kungl. förordningen den 26 augusti 1873 angående försäljning af brännvin blef gällande till efterlefnad, var ägare till sådant gästgifveri, och af hans hustru, så länge någon af dem lefver och gästgifverihållningen vid samma gästgifveri själf eller genom annan behörig person besörjer.

2. Där gästgifverihållning är fördelad mellan flera åbor, må utskänkingsrättighet af dem icke samtidigt utöfvas utan af hvardera endast under den tid, han besörjer gästgifverihållningen. Den, som vill uppsäga sin andel i utskänkingsrättigheten, vare därtill berättigad, där uppsägning sker inom den tid, som i 19 § 3 mom. bestämmes.»

Dessa paragrafer hade samma lydelse i det af Kungl. Maj:t för 1905 års lagtima Riksdag framlagda förslaget till ny brännvinsförsäljningsförordning, hvilket förslag af Riksdagen lämnades oförändradt i denna del. I den redogörelse för det kungl. förslagens hufvudgrunder, som fanns intagen i det propositionen bilagda statsrådsprotokollet, lämnades jämväl en utredning huru ifrågavarande rättigheter tillkommit och hvad de kunde anses innebära. Dåvarande chefen för finansdepartementet sammanfattade resultatet af denna undersökning, såvidt den afsåg gästgifverierna å landet, sålunda, att af densamma syntes framgå, att gästgifvares rätt till försäljning af brännvin icke någonsin ansetts som ett dem tillkommande privilegium. Tid efter annan hade denna rättighet utvidgats eller inskränkts, och tidtals hade den varit gästgifvarne fräntagen. Hvad beträffade de s. k. privilegierade rättigheterna i städerna, vore att märka, att vissa af dem, såsom grundade på äldre gästgifverirättigheter, i förevarande afseende vore att helt och hållet likställa med gästgifverierna å landet. Af öfriga befintliga dylika rättigheter i stad, till antalet endast fem, voro på grund af verkställda undersökningar allenast två af den natur, att vid införande af en lagstiftning, åsyftande att åtskilja utminuterung och utskänkning, så att den senare endast komme att omfatta försäljning till förtäring på stället, man i fråga om dem behöfde hysa någon betänklighet. Rörande dessa innehöll den kungl. propositionen också särskildt förslag till uppgörelse, hvarigenom innehafvarne afstode från sina rättigheter.

Med föranledande af Kungl. Maj:ts förslag till 9 och 10 §§ hade herr Olsson i Heden i en motion framställt yrkande af innebörd, att den af nu ifrågavarande rättighetsinnehafvare dittills utöfvade brännvinsförsäljning skulle få fortfarande bedrifvas i oinskränkt omfattning.

Det Riksdagens särskilda utskott, till hvars behandling ifrågasvarande proposition blifvit hänvisad, uttalade emellertid i sitt uti ämnet afgifna betänkande, att de af chefen för finansdepartementet i förenämnda redogörelse anförda skälen för de förändrade bestämmelser, som 9 och 10 §§ innehölle angående privilegierade rättigheter och vissa gästgifverier, borde enligt utskottets åsikt föranleda till bifallande i oförändrad form af Kungl. Maj:ts förslag i nämnda paragrafer.

Sedan vid behandlingen inom Andra Kammaren af 10 § i utskottets författningsförslag af herr Olsson i Heden framställtts ett yrkande i samma riktning som i den nu föreliggande motionen, blef utskottets ofvanberörda hemställan af kammaren godkänd. Samma hemställan vann jämväl Första Kammarens bifall.

Den ingående pröfning, som såväl af Kungl. Maj:t som jämväl från Riksdagens sida vid behandlingen af berörda proposition företagits beträffande här ifrågasvarande försäljningsrättigheter, synes bevillningsutskottet innebära erforderlig säkerhet för, att den genom kungl. förordningen den 9 juni 1905 vidtagna inskränknigen af dessa rättigheter ingalunda kan, såsom motionären gör gällande, anses strida mot »rättvisa och billighet».

I fråga om de af motionären åberopade, förut omnämnda bilagor vill utskottet anmärka, att dessa handlingar icke torde kunna betraktas såsom ämnet uttömmande, bindande »historiska och juridiska utredningar». Den viktigaste utredningen lär deremot vara att finna i det af kammarkollegium den 21 mars 1873 i anledning af Riksdagens af motionären åberopade skrifvelse den 14 maj 1872 afgifna underdåniga utlåtande angående upphörande af den åtskilliga gästgifverier å landet tillerkända rättighet till utskänkning af brännvin. Detta utlåtande, af hvilket utskottet tagit närmare del och som legat till grund för Kungl. Maj:ts förberörda utredning af frågan, visar tydligt, att några berättigade intressen icke blifvit trädde för nära genom de bestämmelser, hvori motionären nu föreslår ändring.

Hvad motionären anført angående fördelen af att rusdrycker förtäras i hemmen och icke »på en krog» synes utskottet icke vara af beskaffenhet att böra inverka vid förevarande frågas afgörande.

Meningarna lära vara föga delade därom, att den försäljning af spirituosa till kringliggande orter, som äger rum från ett icke obetydligt antal gästgifverier, medfört synnerligen skadliga följder. När Riksdagen efter en allsidig pröfning af de förhållanden, som kunde vara af betydelse för frågans afgörande, genom den förra året antagna för-

säljningsförordningen bestämt, att sagda rörelse skall upphöra den 1 november 1907 (i stället den 1 oktober 1907), vore det därför enligt utskottets förmenande icke välbetänkt att nu vidtaga någon åtgärd, som skulle komma att för en längre tid framåt rubba verkningarna af detta beslut.

På grund af hvad sålunda anförts, hemställer bevillningsutskottet,

att förevarande motion om ändring i förordningen  
angående försäljning af brännvin den 9 juni 1905  
icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 8 februari 1906.

På bevillningsutskottets vägnar:

J. BROMÉE.

---